

Täze ýyl heseri / nowella

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Täze ýyl heseri / nowella TÄZE ÝYL HESERI

Täze ýylyň önüsyraýynda Garagumuň çola gollarynyň birinde gözleg-barlag işlerini geçirip ýören geologlar toparynyň ussasy Öwez Aşgabatdaky aýal doganyndan garaşylmadyk ýagdaýda gysagly habar aldy. Onda aýal dogany Öweze: «Jigim jan, ahyr azabymyz ýerine düşdi, saňa mynasyp gelinlik tapdyk. Täze ýyl agşamyna ýetişip geljek bol. Siziň Täze ýyly bir ojakda goşa bolup garşylamagyňyzy isleýäris. Bir ortamyýana, salyhatly, görmegeý maşgala, «ýalp» berip otyr...» diýip ýazýardy.

Öwezi şondan soň, Täze ýyl heseriniň galtanlygy belli boldy. Ýogsam ýas-ýaňyja-da onuň kellesinde ne bir ýere gitmek pikiri bardy, ne-de höwesi.

Täze ýyly hem ol şu ýerde, işdeş ýoldaşlarynyň arasynda geçirmekçidi.

Ol, galyberse-de, bu günler uzyn-duzyn turbalary bir-birine kebşirläp, onuň depesine özüniň galaýydan ýasan okarasyny oturdyp, Täze ýyly şol öz höwes edip gurnaýan telewizorynyň önünde garşylamakçydy. Düýn bolsa oňa ahyrsoňy howadaky teletolkunlar bilen arany sazlamak hem başardypdy. Geologlar agşam naharyny mawy ekranyň önünde oturyp edinipdiler.

Habar düşmezinden bir sagada golaý ön geologlaryň maşyny baýramçylyga gerek zatlary getirmek üçin golaýdaky şäherçä ýörite gidipdi. Eger habar biraz öňräl gelen bolsa, belki, Öwez hem şol maşyna ýetişse-de ýetişerdi? Indi bolsa giç, ony on-on baş kilometrlikdäki demirýol menziline taşlap geläýer ýaly häzir başga bir ulagam ýok. «Gideniň habary özi bilen» diýleni. Giden maşyn bolsa yzyna dolanyp, kim bilýär, indi haçan geljek?

Bu ýerde geologlar on-on baş günden iki tapgyrda işleýärdiler. Her onbaş günden bir topar gidip, onuň ýerine beýlekisi gelýärdi. Öweziň ýoldaşlary mundan on gün ozal iş nobatlaryny tabşyryp, dynç alşa gidipdiler. Indi olar Täze ýyl baýramçylygyny öýde – maşgalalarynyň arasynda geçirip gaýdyp gelmelidiler. Öwez sallah bolup, ol öýünde-de bir ýoluna göz dikip, garap oturanyň bolmanlygy üçin, giden bilen gidip, gelen bilen geljek hem bolup ýörmezdi. Dynç günlerinde, islese, çöle aýlanardy, maşyn gitse gidip, şäherçä baryp gaýdýardy. Gerek bolsa, işleýänlere kömek ederdi. Şeýdibem, ol onbaş gününň nähili geçenliginem duýman galardy. Has dogrusy, aýaly bilen aýrylyşany bäri indi iki ýylyň içidir, Aşgabada onuň aýagy sekmeýärdi. Hamala, barsa, şol agzala durmuş täzeden ýene-de gaýtalanaýjak ýaly ýakymsyz duýgulary başdan geçirerdi.

Ol ymgyr çölün içi bilen gönüläp, demirýol badalgasyny nazarlap, töweregine üns bermän, gyssanybrak, derçigip ýöräp gelýärdi. Onuň häzir ähli küý-köçesi Aşgabat otlusyna ýetişişip, oňa münmekdi. Ol otlynyň näwagtda badalga alyp gelýänini anyk bilmese-de, çen bilen bilýärdi we badymy gowşatman ýöresem, oňa ýetişerin diýip tama edýärdi.

Ol ortadan uzynrak boýly, daýanykly ýigitdi. Durmuş tolkunlary

özünü kebara atyp uran hasap edýän-de bolsa, ol heniz otuzam ýaşamandy. Ýigit goşlaryny goşalta salyşdyryp, olary müňder edip, arkasyna alyp, özüne hallan atybrak duran örküç hem edinipdi. Onuň aýagynda işleýän wagty geýýän, özüne biraz ulurak bolup, gorsuldap duran ädigi bardy. Dynç alyşda geýýän ajarly köwşüni ol otlar münensoň geýmek üçin dolap, goşaltasyna salypdy.

Töweregi gys aýlarynyň birisiniň eýemsirenip oturanlygyna seretmezden, howa sowuk dälidi. Umumanam, indi birki ýyldan bäri gysyň Täze ýylda juda garaşylýan gary wagtynda ýagman, ile: «Tebigat-a üýtgäp ýör-ow, Täze ýylda dagy ýagmaly dälmi, gurbany gitdigim, ýer gar bolup ýatsa bolmaýarmy?» diýdirip, arzuw edilýänine seretmezden, gaýmazak tebigat aňsat gaýmaýardy.

Bu ýyly gys geçip, howa sowap, ýere birnäçe ýagyn düşen hem bolsa, heniz gar ýagmandy. Ýöne ýigidiň göwnüne bu gezek Täze ýyl akja gara çolanyp, akja bäbek bolup geläýerli görünýärdi. Düýnki gün bulut gelip, asmany gara keçe lagambir ýapaly bäri tebigatyň bir hyýala münüp, diş gysyp, çyglyp-çytylyp ugrany hem anyk duýulýardy.

Ýigit ýola şaýlanyp durka howanyň öwzaýyny synlap: «Täze ýyla bir ýagady, asman-zemin agaryp, bar zat täzelener ýaly, ýöne ýagsa-da, men demirýola ýetip, otlar münenimden soň başlasyn, şonda Aşgabada gary yzyma düşürüp, özüm alyp baranym ýaly bolar» diýip höwes edipdi.

Ol töweregiň depelerine, olary aralabrak dörän, häzir ümsümlige öwrülip, garalybrak oturan jülge-saýlara, onda-munda okaralaryny sereşleşip, asmanyň nemine göwün ýüwürdişip oturan gelinbaldyr keýigokaralara-da üns bermän, özüniň yzynda küregenledip gar ýagdyryp Aşgabada barşy hakda, ak gary basgylap, täze tapylan gelin bilen ýöräp barşyny pikir edip, töweregine üns bermän, gümralyga berilýärdi.

Howanyň ýyly dældigine seretmezden, ýigit biraz ýöränsoň derçigip, onuň egnine geýen köýneginiň öňünde-arkasynda bölek-bölek ýerleri tenune ýelmeşip ugrady. Süňňünden ýeňiljek bug göterildi. Ýigit ädimini haýallatmady.

Birsalymdan çölüň arkasyny sypalaýana meňzäp ösýän aram şemal birýerlerden goýun ýüňüniň ysyna gatylan ýiti çör ysyny getirdi. Tizdenem golaýdaky göbek bolup oturan depäniň üstünde aňyrdan otlap, depäniň güney tarapyna agyl berip agyp gelýän goýun sürüsi görüldi. Öwez, belki, onuň çopan-çolugyny tanasa-

da tanaýandyr. Sebäbi geologlar bu öwräniň çopanlarynyň köpüsi bilen tanyşdylar, gatnaşykdadylar. Ol sesýetimde süriniň töwereginden oýtarlap, çopan taýagyny biline kese basyp, onuň her ujundan bir goluny geçirip, uçmaga ganat ýasanan ýaly bolup ýören çopany görse-de, häzir oňa üns bermedi, ýogsam çölde gowy görülýän zat dünýäde ýeke galan ýaly bolup ýörkäň, kimdir biri bilen duşuşyp, gümür-ýamyr etmekdi, şeýle pursatda adam hamala ýene-de köpe goşulan ýaly gönençli – özi üçin ýakymly bir duýgyny başdan geçirýärdi.

Häzir onuň hatda bi gowulyga saklanmaga-da wagty ýokdy. Indi birmahaldan bäri ýetişip münmeli otlusy onuň pikirinde, her menzili bir basyp, Kösäniň Bozdumany ýaly güpürdäp, howlugyp badalga ýetip gelýärdi.

Häli-şindi ol özünü gözli-başly etmek üçin alada galyp ýören aýaldoganydyr giýewsini, janköýerlik edýändikleri üçin, täze tapylan gelinligiň pikiriniň ýany bilen minmetdarlyk bilen ýatlaýardy. Ol gelinligini heniz görmedik-de bolsa, ony öz höwes edişi ýaly eti-gany ýerinde, ortadan ýokarrak boýly, ýüzi hoşroý, gözastyndan özüne hyrydar seredýän maşgala hökmünde göz önüne getirýärdi. Täze ýyly mele gelnuň huzyrynda garşylaýşyny özüçe süýjülik bilen ýatlaýardy. Öwez indi bireýýämdeň bäri beýle ýakymly duýgyny başdan geçirmändi.

Onsoňam, Täze ýyl her gezek şeýdip golaýlap gelende ýürekleri ersdirip, adamlary depesi şemallh arzuw-höwes atlaryna ataryp, ýeldirgedip alaýmasy bardy. Täze ýylyň önüsyrasynda ýene bir has ýiti duýulýan zat – o-da ýalňyzlykdy. Adam şeýle pursatda dünýäde özüne ýer tapanok. Öwez ýoldaşlary dynç alşa gidende hem öýünde özüne garaşýan şu ýekelikden elheder alyp, Aşgabada gitmän, çölde galypdy. Gör, bu durmuşyň oýunlaryny! Täze ýylyň heseri galtan ýigit heniz özüne taý boljak gelni görmedigem bolsa, onuň yşgyna berlip, aýagy ýere degmän, ýeňil gopup, çöl söküp barýar.

Ýigit ýöne näçe arzuw-islege berlip, özünü ganatlandyryp ýörän-de bolsa, barybir, ota ýetişip bilmedi. Onuň badalganyň sesýetimligindäki bir depäniň üstüne çykanam şoldy welin, ol hatar gurup ugrap barýan otly kerweniniň soňky wagonlaryny görüp galdy. Indi bolsa ol hol, barýar temegine ýel alan taýçanak ýaly taýzaryp. Eden azabynyň ýerine düşmänligine Öwez diýseň lapykeç boldy. Ol şol duran ýerinde kejişip, goşaltasyny gapdalyna atyp, derini sylup, özünden güýçli ýaga duşan it ýaly, lapykeç lampa oturdy. Otlynyň bu ýerden juda

seýrek geçýänligini ýatlan wagty bolsa, ol hasam kejikdi. Derini sylyp, hyrçyny dişläp oturyşyna, bolmanda, on baş minut, ýarym sagat öňräk deprenmänligine diýseň öküdi. Ýigidi ät goýan otly tizden gözdenem sumat boldy.

Bu ýerde demirýol badalgasyna eýeçilik edip ýören bir gazak maşgalasynyň barlygyna ol ozaldanam beletdi. Ötende-geçende otlulara degişli baýdajykdyr çyrajyk görkezip, olary ugradyp-garşylap duran gojany hem ol telim gezek görüpdi.

«Belki, gitmäniň ýene-de bir mümkinçiligi tapylar» diýen inçejik tama Öwezi ruhlandyrdy. Ol badalga jaýyna golaý gelen wagty, onuň alnynda bilet satýan jaýyndan çykyp gelýän bir demirýolçy lybasyndaky gelin maşgala peýda boldy. Ol gijä galyp gelen ýigidi görüp, kürtdürip durdy-da, biraz geňirgenmek bilen:

– Otla geldiňmi? – diýip sorady.

– Hawa.

– Ol ýap-ýaňyja gitdi-dä! – diýip, gelin başyndaky papagyny çykaryp geýip, alada galanyny mälim edip, otlynyň giden tarapyna öwrülip seretdi.

Onuň halyna göwündeş gopmaga çalyşdy. Ýigit keseribräk durşuna o gelni gözastyndan siňňin synlady.

Gelin orta boýly, boldumly maşgalady. Onuň biraz göwresine darrak bolýan penjegi gelni has sarç, täsirli görkezýärdi.

Töwereginiň giňligini alan şemal çöl ösümlikleriniň, ýag siňen demirýol şalmanlarynyň ýanyksy ysyny getirýärdi, onda gar ysam bardy.

Duluň gözüne zenan bolup ilerligi barmy? Öweziň öňünde duran gelne syny oturdy. «Hä, sagrysyny sypaýmaly gelin ekeni...» diýip, höwese beslenip oýlanybam goýberdi. Pikirinde Aşgabatda özüne garaşýan gelniňem şeýle hoşroý bolmagyny arzuw etdi.

– Sen geolog bolsaň gerek? – diýip, ýene-de gelniň özi hamala, otludan galanyny başga birinden görýän ýaly nägile bolup duran ýigide ýüzlendi.

– Hawa, şolardan. Guşluk töweregi Aşgabatdan habar aldym. «Gel» diýipdirler...

– Sen geolog bolsaň, bilmel-ä haçan bu ýere otlynyň gelýänini? Siziňkiler onuň wagtyny mendenem sorap, alyp gitdiler-ä. – Ýigidiň düşen ýagdaýyna berlip, gelin birden janygyp ugranyh

hem duýman galdy.

– Indiki otly haçan gelerkän?

– Giç, ertir daňdandan bäri indi ýolagçy otlusyny görmersiň. Ýük otlulary bar, olaryňam diňe birisinden başgasy bu ýerde durman, okkessirim geçýär. Ol birem sagat on bire geler. Şonuň maşinistleri bilen dagy gepleşip, bir adam, ýarym adam aldyrmak mümkin. Onda-da maşinisti bir gowy adam bolsa. Ýogsam: «Kada görä gadagan» diýer-de, ýüzüni kese sowup bidir gider.

Ýigit soňraky hereketiniň nähili bolup biljegi barada aýgyt edip bilmän biraz üýşendi. Eňegini sag eliniň syňragy bilen gapjap, gözlerini süzüp, birhowa oýlandy. Golaý-goltumda gatnawly garaýoluň hem ýoklugyny lapykeçlik bilen ýatlady. Bu ýerse kiçijik wokzal jaýyndsın başga bir baraýara, garaşyp wagt geçiräýere oňaly ýeriň hem ýoklugyny ýatlap, hasam lapykeç boldy. Onam, ine, gazak gelin gulplap, ýygnanyp, öýüne gaýdyp barýar. Nä, indi şundan dolanyp, zzyña gitjekmi? Eýsem-de bolsa, bäri-bärde geologlar düşelgesi barmy saňa?! Şol barmana-da ol nähili ýagdaý bolsa-da, özüniň zzyña gaýtmak islemeýändigine tiz düşündi.

Soňra ol ýene-de bir zat sorasy gelenini bildirip, gelniň ýüzüne seretdi. Başardygyndan başga perdeden gopmaga çalyşdy. Özüniň zenan durkuna erkek kişiniň hyrydar synynyň düşenini duýan gelniň hem şundan soň nazaryny gizläp, uýalyp biraz gozgalaňa düşenligi belli boldy. Onsoňam nirede gören zady gelniň munuň ýaly hyrydar seredip, gurt deý ýalmanyp duran ýigit?

– Kelinşek! – diýip, ýigit bildiginden gelne has düşnükli bolar ýaly, öz sözüne bilýän gazak sözlerini hem garyp geplemäge çalyşdy – Men ol otla şu ýerde wokzal jaýynda garaşsam näderkän?

Gelin garaşmadyk soragyna birbada näme jogap berjegini bilmedi. Bir wokzal jaýyna, birem ýigidiň ýüzüne seretdi.

Ol pikirini jemläp ýetişip-ýetişmäkä, Öwez ýene-de sözüni şol öňki hörpünde oýun hasap edilse oýun, çyn saýylsa çynyňam hilesiniň yok daldigini mälim edip gepledi:

– Eger öýüňize çagyryp, ýyly ýerde myhman alsaňyzam, men garşy

däl. Ýogsam men bu ýerde nirä baraýyn? Eýýäm gar hem uçganaklap ugrady – diýip, töweregine garandy.

Bu badalganyň töwereginde demirýol ugrunda işläp, mal bähbidini arap, töwregiň giňişligini alyp ýaşaýan iki-üç sany gazak maşgalasy bardy. Gelnem şol maşgalalaryň birinden bolup, ýaňrakdan bäri hem ol öz goja kakasynyň ýerine badalga işgäri bolup işläp başlapdy.

Gelin zordanrak ýesersiremäge çalyşýan ýigide gözastyndan nazaryny aýlap goýberse-de, ýöne oňa bada-bat jogap bermäge howlukmady. Öweziň göwnüne bolsa ol yzyna erkek adam düşürip barmagyň zenan maşgala gelşiksizligi barada, adamsynyň özünden: «Munyň nämäý?» diýip, nägile boljagy hakda oýlanana meňzedi. Gelin soňra zenanlarça sypaýyçylykly gülümsiräp, ýigidiň pikir edişinden has merdemsiz hereket etdi:

– Ýörüň onda, bizde garaşýarsyňyz!

Beýle nagt jogaba garaşmadyk Öwez gelin şeý diýen mahaly onuň ýaňagynyň al öwsüp gidendigini hem gördi we oň gelin durdugyça tapmaça öwrülip barýan ýaly bolup duýuldy.

Garalyp-bürelip duran töwerek bu wagta çenli hirsyzlanyp, hyrra yzyna öwrülerli, kellesi bulutlaryň aňyrsynda bir ýerlerde barlygy duýulýan, görülmedik bir äpet jandaryň göwresine meňzäpdi. Garaňky düşüp gelyän ýaly, töwerek kem-kemden garalýardy.

Özüniň oýunlyga salup aýdan gepiniň çyna bitenini gören Öwez hem şundan soň, ýat öýe judabir barasy gelmeýänem bolsa, gelniň yzyna düşübermekden başga alaç galmady.

Gyzy aňyrdan bir nätanyş bilen tirkeşip gelende, öýüň enesi – aksaç aýal Täze ýyl aňşamyna niýetlenip bişiriljek başbarmagyň ugruna çykyp, onuň etini bir gazanda ataryp, indem oňa soňra atarjak hamyryň ýugrumyny ýetirip otyrды. Gyzyň geler wagtynyň bolanyny ýatlap, ene oňa özüne kömek berdirmek üçin garaşybam otyrды. Ýöne ol soňky döwürlerde, göýä öýe aýagy çekmeýän ýaly, işde köp eglenerdi. Ejesi: «Eglendiň-le, guzym?» diýse-de, oňa: «Iş köp boldy» diýip, göwümsiz, gysgaça jogap bererdi. Işe gidende-de irräk çykaýanyň kem görmezdi.

Gelin demirýolçy bolup, ýaňyrak işläp başlapdy. Goja öz ýerine bu işlere belet, çagalykdan bäri işlerine kömek edip ýören

gyzyny geçirip, arkaýynlaşypdy. Gelin iki-üç ýyllykda ejesidir kakasynyň soňra giç giýew edinäýme niýeti bilen peýlän ýigidine durmuşa çyksa-da, olar oň bir-birleri bilen halaşmasalar-da, bir düşekden örüp ugransoňlar, ysnyşyp giderler öýdülse-de, soňra ol tama-da çykmandy. Almata okuwa giden ýigit soň dolanyp, şol giden ýylam, ondan soňky ýylam gelmändi. Bir ýyla golaý mundan ozal, Kenjekey ondan iň soňky haty alyp, admsyndan tamasyny doly üzüpdü.

Ýigit oňa: «Kenjeke, sen gowy maşgala, sen tüýs demirýol ýassanyp ýaşajak gazagyň aýaly. Meniň bolsa ol durmuşa seniň ýanyňa-da aýagym çekenok, bilemok näme üçindigini. Maňa garaşma, Kenjeke! Bagtly bol!» diýip, bellisini edipdi. Şondan bärem ol durmuşa höwessiz, keypsiz ýaşaýardy. Garrylar hem öz ýeke çagalarynyň düşen halyna gyýlyp-gynanyp ýaşaýardylar. «Senem, gyzym, şähäre okuwa git» diýip, onuň şol ýerde öz hyrydaryny tapyp, bagtly boljagyna göwün ýüwürdip, oňa maslahat hem berýärdiler. Kenjekeyiň düşen gününe ejesi has-da ýanyp-bişýärdi, gyzynyň ýalňyzlygyny ýatlap, mahal-mahal ol öýde ýeke galanda hiç kime görünmän, Hudaýa ýalbaryp aglaýardy. Häzir ol Täze ýyla hemişeki endigine görä taýynlanyp oturan hem bolsa, öýde baýramçylyga mahsus şagalaňyň bolmajagyny, iýlip-içilensoň, gyzynyň otagyna gidip, özünüňem irgözinden ýatyp galjagyny pikir edibem kemsinýärdi. Gyzy ýaş wagty Täze ýyllaryň soňky ýyllaryňkydan has höwesli, has şatlykly bolanlygyny gowulyk hökmünde kalbyna ýylylyk çäýip ýatlaýardy.

Daşky gapy açylyp, bir hümürdi gulagyna ilende, ene işinden başyny göterip, gapa tarap seretdi, şonda ol gyzynyň bir adam bilen aňyrdan tirkeşip gelenligini gördi. Şol pursatda ene geleniň kimligini oňly görmäge ýetişmedigem bolsa, onda hamala gyzy öz taýyny tapyp, şonuň bilen gelip giräýen ýaly duýgy döredi. Ol: «Ahyrsoňy!» diýip, uludan bir demini alyp, maňlaý derini eliniň tersi bilen sylup goýberenini hem duýman galdy. Onýança-da ýigit aýak çekip, başy ak başatarly zenana biraz uýalybrak salam berdi. Ene ýigidi aýnada görülen ýaly tanamak isläp, salam alyp, ony aýratyn bir yhlas bilen siňňin synlady. Onýança-da habaryny berip, Kenjekeyiň özi dillendi:

- Şeşe, men myhman getirdim!
- Gelen – rysgal, geçiberiň!
- Ol şu töweregiň gözlegçi-geologlarynyň biri. Ýaňy otludan gijä galdy.
- Haý, bolmandyr. – Garry ene birbada ýigidiň düşen haly barada oýlanyp, oňa nebsi agyrdy.
- «Otla çenli bizde oturyber» diýdim.
- Gowy edipsiň. Geçiber töre. Kakaňam maňa geçini soýup berensoň: «Mallara aýlanyp geleýin» diýip gidipdi. Indi o-da uzak eglenmez, geler.
- Garam ýagyp ugrady.
- Onda indi meýdanda uzak eglenmez, malyny ýataga gabar. Sen myhmany öz otagyňa geçirip, bir käse çay ber...
- Men Täze ýyl saçagynam, giňräk görüp, seniň jaýyňda ýazandyryn.

Bu sözi ol myhmsn geljeginem aňypdyryn diýen äheňde aýtdy. Kenjekeýe «Bolupdyr» diýip, myhman bilen öz otagyna geçdi. Soňra ähli zat myhmanly öýüň adatyňa görä boldy. Törüne myhman gonansoň, gelniňen ýüzi açylyp, diliniň süýjöp ugrany belli boldy. Ol myhmanyna oturmaga ýer görkezip, çykyp gidensoň iş geýimini çalşyrynyp, özüne gelişýän uzyn etekli köýnegini geýip, başyna owadan ýaglyk baglap, gözleri balkyldap duran görmegeý gelin bolup geldi. Soňundanam Öwez süýtli çay hödür etdi. Onsoňam gazak gelinleri ol çayam öz elleri bilen özleri guýup bermeseler, göwünlerine jaý etmeýärler. Şol barmana-da gelin myhmanyna heniz oňly tanyşlyk bermänini ýatlap, sähelçe aşak bakyp uýatly ýylgyrdy:

- Meniň adym-a Kenjekeý, seniň adyň näme?
- Öwez içinden: «Kenjekeý, Kenjekeý. Türkmeniň «Kemjekerdem däl» diýen gepi bilen utgaşyk eken-ow» diýip, garagol pikir bilen oýlanansoň: «Menem – Öwez» diýip, gelne olam öz adyny aýtdy.
- Öwez, bu gazakda-da ýörgünli atlaryň biri.
- Şol barmana-da gelniň bu adyň manysy barada oý ýöredenligi belli boldy. Ol:
- Bizd-ä Öwez at, köplenç, ýitgisi ýatlanylýp, şonuň deregine gelen çaga dakylýar.

– Bizde hem şeýleräk öýdýän – diýip, çay içip derçogip oturan Öwez oňa öz adynyň manysy hakda henize çenli oýlanybam görmänligini duýdurmazlyga çalyşdy. Kenjekeý pikire berlip:
– Men bolsa seniň adyň Garlymyka öýtdüm. Sen gar ýagdyryp geldiň! – diýdi.

Öwez şol barmana gelniň gep saluwynda duýlar-duýulnaz henek gatanjynyň barlygyny duýdy.

Çay başynda Öwez dymyp oturmazlyk üçin on-ýigrini kilometrlikdäki özleriniň geçirýän gözleg-barlag işlerini ýatlady. Indi iki ýyldan bäri şol ýerde gözleg geçirýändiklerini gürrüň berdi. Kenjekeý ony diňläp:

– Siz gözleýän zadyňyzy henizem tapanzokmy? – diýip, soňundan köpmanyly, ýeser ýylgyryp goýberdi.

– Siz, näme, gözleýän zadyňy tapmak şeýle aňsatdyr öýdýärmisiňiz, eýse? – diýip, gelniň söz öwrümine düşünen Öwez hem dessine ýylgyryp, oňa öz hörpünde jogap berdi we garşydaşynyň muňa özüçe düşünip, gyzaryp-bozaryp gidenini gördi.

Kenjekeý biraz oturyp, birki oýnam gep alşyp, myhmany bilen saldarlaşyp görensoň, Öweziň ýanynda özüniň ärini gören heleý ýaly, birhili, düşnüksiz halda höwese berlip, süňňüniňem goram-gowşak bolup barýanyny duýansoň, syr bildirmezlik üçin, bahana tapyp turmak bilen boldy.

– Men eneme-de biraz kömek edeýin – diýip, ejesiniň taýynlyk işlerine kömekleşmek üçin beýleki otaga geçdi. Telewizoryň önünde Öweziň birsalym bir özi galdy.

Öwez içinden: «Gazak gelinleri degişgen bolýar» diýip, eşiden gürrüňini ýatlap: «Bu gelinde-de görýän weli, «Oýun kân-ow!» diýip küýlendi.

Her ýylyň ynsany ýakymly hyýala düşürýän Täze ýyl şemaly onuň gelmezinden iki aýa golaý dagy önünden öwsüp ugrardy. Bulut gelip, dereleri duman alyp, meýdanlary gyraw örtüp, dünýä höwesli güýzärdi. Şol bir wagtda hem bu adamlaryň Täze ýyl bilen bagly pikirleriniň döräp, isleg-arzuwa öwrülip, ýaýrap ugran pursady bolardy. Ine, şondanan onuň Täze ýylda ýazasy gelýän toý saçagynyň başynda özüniň görmek isleýän adamlaryny mahal-mahal pikirinde üýşürüp-çaşyrmak möwriti başlanýardy.

Birsalymdan eginlerine, depesine gar alyp, garaşylýan goja hem samyrdap, aýaklarynu bosagada, tarp-tarp kakyp, gapydan girdi: – Haý, bu gurbany gitdigimiň ýagaýşyny? – diýip, gapynyň öňünde duran ýerinde ýapbaş telpegini başyndan çykardy. Soň öwrülip, egnine geýen güpbisiniň eginlerindäki garynu kakşdyrup durdy. – Görýän welin, birki ýyllap dagy Täze ýylda ýagmansoň, ýagasy gelip giden ekeni munuň! Penje-penje torgaýlap küregenleýär...

Şol barmana-da onuň nazary gapynyň beýleräginde jüplenip goýlan del ädige düşdi. Begendi.

– Tümen-ä gelen däldir-dä? – diýip, geläýmegi ahmal garyndaşlarynyň biriniň adyny tutdy.

Kenjekeý aňyrdan gelip, kakasynyň çykaram güpbüsini asaçdan asmaga kömek edip durşuna:

– Ata, bizde myhman bar! – diýip, ony ýagdaý bilen tanyşdyrdy.

– Myhman bolsa, ol Hudaň halanydyr. Otludan dagy galan bolsa gerek?

– Hawa, otludan galan.

Bu sözi aýdan mahaly gojanyň gyzynyň biraz gyzaryp-bozaranyna ünsi düşmedi.

Ol garyň ýagmagyndan yrym tutup, şeýle günde myhmanyň gelmegine ýetip gelýän bir gowulyhyň alamaty hökmünde öz ýanyndan begendi.

Aňyrdan gelşine-de öz öýüniň töründe oturan myhman bilen şol bir wagtda onuň nähili adamdygyna çen urma bilen iki elini uzadyp, mylakatly salamlaşdy. Aýal maşgalanyň yzyna düşüp geleni üçin biraz öýde müýnlüräk oturan Öweze gojanyň açykýüzliligi ýarady. Gojanyň parahat ýüzi, şöhlesi gaýdysyp ugran ýakymly, boldumly ýüzüne mahsus nazary bardy. Öýüň içi ýylydy, ýakymlydy. Myhmanyň gapdalynda oturyp, goja ýaňybir onuň bilen soraşyp-ideşip ugran mahaly, edil ýeňse ýanynda damja şytdyldysyny eşitdi. Ol şol ýana öwrülende jaýyň üçeginiň iç ýüzünde çyg düwmeleriniň örüp, indem ownujak damjalara öwrülip, iki-ýekeden damyp duranlygyny gördi. Bu gojanyň gurbaga kölüne kesek oklap, keýpini aldy. Onuň geçen ýyl şol ýerden çyg geçende, bir ussany tapyp, şol ýeriň döwük şiferini täzeledeýin diýip pikir edeni diňe häzir ýadyna

düşdi. Unudyp, onuň wagtynda aladasyny etmänligine öküdi. Garyň diňe bir ýagman, mundan soň onuň assa-ýuwaşdan ýeriň pesi bilen eräp ugranlygy hem belli boldy.

Üçekden iki-ýekeden damýan damjalar eýýäm poluň ýüzüni ýalpyldadyp, oňa düşegiňem bir bölegini ezmäge ýetişipdi. Goja ony görüp, adyny tutup, dessine gyzyny ýanyna çagyrdy.

– Kenjekeý, munda gel balam! Taz bilen esgi-de alyp gel. Gar eräp, damyp ugrady.

Kenjekeý atasynyň sesini eşidip, oňa goňşy otagdan «hä» berensoň, eline taz bilen bir bölek mata alyp içerik girdi. Soňra ol orta ýazylan toý saçagyny biraz ýeňseräk çekmeklerini erkeklerden sorap, özi dessine, poly ezen ýagyş damjalarynu esgi siňdirip ýygnamagyň ugruna çykdy. Poly mazaly süpürensoň, her daman damja şyt-şytlap, ýürege düşüp durmaz ýaly, legeni ol ýere goýup, onuňam içine daşary äkidip sykyp gelen esgisini ýerleşdirip, ýaýraw alyp barýan çygyň öňüni aldy.

Öwez seretmäýin diýse-de, iş edip oturan gelniň ak bileklerinden, ygtyýarly hereketlerinden nazaryny sowup bilmeýärdi. Ol ýagdaýy görüp oturyşyna öz ýanyndan howanyň maýyl günleriniň birinde ýoldaşlarynyň biri bilen gelip, gojanyň öýüniň üçegini bejerip bermegiň pikirini etdi.

Kenjekeý myhmanyň ýüzüne uýalybrak seredip: «Şeýleräk ýagdaýymyz bardyr» diýensoň, ýene-de içerini tertibe salyp, ýeňil gopup, ýylgyryp çykyp gitdi. Daşarda bolsa ak bilen gara garylyp dünýä barha goýalmak bilendi.

Goňşy jaýda mylgyryp bişip duran etiň tamşandyryjy, ýakymly ysy otaga dolupdy.

Nahar taýyn bolansoň, maşgala hiç neneňsi bolmadyk köne ýyly ugratmak niýeti bilen, pikirimde alysda mongalap gelýän mähirli çaga şekilli Täze ýyly garşylamak üçin myhman otagyndaky giňden ýazylan saçak başyna-da jemlendi. Bu wagta çenli içler syrylyp, ýagşy ajpgylypdam.

Hoş bolup, bir zat ýadyna düşürüp, turup giden goja ol ýerden bir eli dombraly, beýleki eli bir çüýşe arakly gaýdyp geldi. Ol dombrany öz oturjak ýeriniň gapdalynda goýansoň, getiren çüýşesiniň boýnundan tutup, gökden düşen ýaly edip, mazamlap, saçak üstünde goýdy.

– Mimanga aýap ýörgen şölmegim*

Kenjekeý kakasynyň bolşunt myhman birhiliräk görer öýtdümi-nämemi, gözastyndan ony synlap uýaldy.

Ilki olar bu ýylyňam özleri üçin hiç neneňsi bolmandygyny, adaty guragrakdan gelen parahat ýyl bolanlygyny ýatlap, köne ýyl bilen hoşlaşyk hökmünde ilkinji badany göterdiler. Öwez munuň özünü ýat ýerde oňaly duýmak üçin hiç neneňsi bolmanlygyny gönençlik bilen oýlady. Içginiň goja hem kemjeker dem bolmanlygy belli boldy. Ol şundan soň geçi sakgalyny selkildedip, nahara has işdämen ýapyşdy. Kenjekeý ak bilegini eýläk-beýläk uzadyp, myhmana, özünüňkilere nahar-şordan mürähet edip, saçaga beýemçilik edip otyr.

Öweziň şol barmana gelniň şar-gara saçlaryny gerişläp, gelşikli edip ýeňsesine düýrleýşine ünsi düşdi. Ýakasy giň, uzyn köýnegem oňa gelşip galypdyr. Gelniň gözleriniň otlukly köräp, höwesli bulduraýanlygy hem onuň ünsünden sypmady. Kenjekeý ilki myhman ýigidiň indi maý tapsa, özüne içgin seredesi gelip durmagynyň sebäbini onuň kakasy bilen çakyşdyryp içýän içgileriniň täsiridir öýtdi: ol kakasynyň özi barada bir gadyrbilmeze düşüp, gadyrdan gaçyp galanyny oňa gürrüň bereninden habarsyzdy. Goja muny ýaňy gep arasynda ýüregine sygdyryp bilmeýän derdi hökmünde, gyzy içerde ýok wagty, ondan gizlin, gyzynyň şeydip hyrydarsyz oturanyna ata hökmünde özünüň biraz kemsinýänligini mälim edip, ýaňy ýigit bilen soraşyp-ideşip tanşyp otyrka, köräp gürrüň beripdi.

Gelin ýigit nazarynyň özünü atymyna getirmek üçin kem-kemden golaýyna çekip barýanyny syzsa-da, birbada onuň hyrydarlykdygyna-da, oýundygyna-da düşünip bilmedi. Dogrusy, gelniň öz ýagdaýam häzir Öweziňkiden öwerlik däl di. Ol ýüzlenip, hödür edip, ol-bi zat barada gerek bolanda gysgaça dillenip otursyna syny oturan myhman ýigidiň ýolagçydygyny, onuň tizden ugrap gitjekdigi barada biraz alada bilen ynjalykdan gaçýardy. Täze ýyl gijesinde dagy ýekeligini Hudaý görkezmesin!

Hezil edip iýip-içip, baýramçylyk keýpine berlip oturan goja birsalymdan derini gapdalyndyky süpürgijine süpürensoň, höwes bilen dombrasyny eline aldy. Içerden oýmur-oýmur bulutlar

göterilip ugran ýaly duýgular döräp ugrady. Uç-gyraksyz gazak sährasy bilen at ýorgaladyp barýanlar oturanlaryň göz önüne geldi. Bu saz Kenjekeýiň göwnüni göterip, gazaklaryň «Ýetip bilseň, posa al!» atly ýigitdir ýar höwesli gyzyň at üstünde gaçyşyp-kowşup, heziller edip oýnaýan söýgi oýunlaryny göz önüne getirdi. Ol birazdan özüni näz bilen posa bermejekden bolan bolup gaçyp barýan gyzyň keşbinde, Öwezi bolsa yzyndan kowup gelýän ýigidiň ýerinde göz önüne getiren wagty, hamala, höwesinden dörän bu gizlin pikir töweregine-de äşgär bolan ýaly, zenanlarça uýalyp, sülmüräp aşak seretdi. Adamlaryň şeýdibem ýakymly sazyň jadysyna berlip ugranlygy belli boldy. Goja soňra özüniň gyryljyk sesi bilen ýokarsyna gözläp, hamala dodagy bilen ol ýerden bir zat gözleýäne meňzäp, çygjaryp, aýdym aýtdy. Öwez saçak başyndan biraz çekilip, aýdym diňläp, gussaly oýlanyp oturdy.

Içeriniň gyzgyny göterilýän hem bolsa, daşarynyň howasynyň tenini gataldyp, sowaýanlygy belli boldy. Indi ýaňky üçekden damýan damjalaryň dammasy barha seýrekläpdi, soňra ol dammasyny düýbündenem goýdy. Üçege düşen gar eremez ýaly doňan bolmaly. Onsuzam ol «şyt-pyt» bir gapdalrakda bolansoň, indi oňa üns berýänem ýokdy.

Otly ýaly süýnüp geçip barýanlygy göz önüne getirilen, gezegini geçirip, älemden hoşlaşyp gidip barýan köne ýyly saçak başynda oturanlar aýdym-saz, hoş sözler bilen gapdalyndan çykyp ugradansoňlar, onuňam Öweziň ýaňly münüp bilmedik otlusy ýaly, gapdaldan geçip barýanlygy bello boldy. Ýa-da onuň geçip barýanlygy ýatlananda ol şuňs meňzeş bir duýgy döretdi.

Bireýýämden bäri gözleri bürlüp, ukusy tutup oturan garrylar telewizoryň şowhunyna goşulyp, Täze ýyly öz ýagşy niýetleri bilen Aşgabada goşulyp garşylansoňlar:

– Siz indi Moskwanyň Täze ýylyny garşylaman ýatmarsyňyz. Biz-ä halys uky бүрди, indi gidip ýataýmasak, halys bolar ýaly дәл – diýşip, ýerli-ýerden gozganjyraşyp turşup, öz otaglaryna gitmek bilen boldular.

Goja donuny gysymlap turan wagty myhman ýigidiň daňdanky otly bilen gitmelidigini ýadyna saldy, soňam ör galyp, özüni

ugradyp duran Öweze ýüzlendi:

– Ana, onsoň gitseň, senem sag bol! – Pikirinde bolsa: «Biziň öýe bir sen ýetmeýän ekeniň, oglum!» diýip oýlandy. Köpden bäri Täze ýyly şeýle göwnejaý garşylanym ýadyma düşenok? – diýdi.

– Menem şeýle! – diýip, özüniň bu öýde ak ýürekden myhman alynmagyndan göwni biten Öwez hem goja bilen hoşlaşyp durşuna mähirli ýylgyryp, onuň bilen bir perdeden gopdy.

– Geolog bolsaň, golaýda hem ekeniň, ýoluň düşse, bir gazak atam bardyr diýip ýatlap gelip dur. Özüň-de seniň şyragym bolýan ýigit-de ekeniň.

Ejesini otagyna ugradyp, aňyrdan gelen Kenjekeý kakasydyr Öweziň iki çüýşedeş bolup, bir-birlerinden aýrylyşaslary gelmän, henizem hoşlaşyp duranlaryny görüp, başyndaky ýaglygyny düzedip, olara düşünmek bilen göwnühoş ýylgyrdy. Şol gelşine-de baýramçylyk, şatlyk-şagalaňdan ýaňa ýarylaýyn diýip, uly şowhun bolup duran telewizoryň burmasyny burup, onuň şowhunyny biraz peseltdi.

Soňam gapdaly bilen ýöräp, kakasynyň dombrasyny göterişip, ony öz otagyna uzadyp geldi. Ol yzyna dolanyp gelen wagty Öweziň öňki oturan ýerinde oýurganyp, pikire berlip, sus oturanyny gördi. Kenjekeý gelip, saçak başyna täzededen geçensoň, Öwez: «Eneň-ataň bolsa, gör, nähili gowy!» diýip, uludan demini aldy. Onuň özüniň dünýeden ir giden ene-atasy barada oýlanandygy belli boldy. Kenjekeý gelip, Öweziň golaýynda atasy üçin atylan ýumşak düşekçäniň üstünde oturansoň, mylaýym ýylgyryp, ýene-de myhmanyna saçagyň üstündäki nazy-nygmatlardan hödür etdi:

– Nämedir bir zat iýip otursana, myhman!

– Beýle-de bir iýmek bolarmy?! Köp iýdik, süýjem bolupdyr.

Gelin saçak üstündäki boşan arak çüýşesine göz aýlap goýberensoň, myhmana bir käse çay guýup uzatdy:

– Onda bir käse çay içäý!

– Çay – başga gürrüň? – diýip, Öwez gelniň uzadan çayyny göwünjeň aldy.

Käsäni uzadyp süýnen wagty ýigidiň demi haplap gelniň ýüzüne urdy. Soňra gelni erkek adamyň howurly deminiň öz halyna

goýmanlygy belli boldy. Kenjekeý ýüreginiň urgusynyň güýçlenip, agzynyň balyk iýeniň agzy ýaly taplap, kepip ugranlygyny syzdy. Şeýle-de bolsa, ol syr bermezlige çalyşdy. Öwez käsäni boşadansoň, gelne hyrydar gözläp, ony gaýtdan uzatdy:

– Gowy çay bolupdyr. Ýene bir käse guýup goýber! – Soňra-da ol gelne seredip, taryna kakyp görmek üçin henek atandan bolup gürlledi. – Munuň ýaly gowy toý saçagyny taýynlap, demini berip, şunuň ýaly türkmeniň halaýan çayynam demläp bilýän bolsaň, men-ä gitmenem sizden! – diýdi. Ýylgyryp söz diňläp, käsä çay guýup oturan gelniň jogaby şundan soň duýdansyzdan nagt boldy:

– Seni gidirjek bolýan barmy?!

Bu gep Öweze dilden aýdylan däl-de, ýürekden çykan seda bolup eşidildi. Kenjekeýiňem häzir hut öz höwesinde, öz pikirinde oturanlygyny syzdy. Şundan soň, ol öz haly bilen bolmady-da, höwese berlip dünýäni unudyp, gelniň goşaryndan harsa tutdy-da, ony özüne çekdi...

Gelin birhaýukdan bir zat ýadyna düşüp: «Men häzir» diýdi-de, onuň golundan zordanrak sypyp, diwardaky her gözi düşende ýigidiň gitmelidigini ýatladyp duran sagady ornundan göterip aldy-da, gidip ony goňşy jaýa eltip geldi.

Bu wagt eýýäm moskwalylar telewizoryň sahnasyny toýhana öwürüşip, bir-birlerini Täze ýyl bilen gutlaşyp, uly şowhun, uly päl bolşup, hezil tapysyp otyrdylar.

* * *

Täze ýyl gijesi ýagan gar birki gün ýatansoň eräp, zemin ýene öňki kaddyna gelip ugrady. Şol günleriň birinde geologlaryň maşyny iş saparyndan boşanlary otly badalgasyna alyp gelende Täze ýyly Aşgabatda garşylamaga giden öz kärdeşleriniň biri Öweziň golaýdaky demirýolçy gazagyň jaýynyň üstüne çykyp, ol ýerde üçek düzedip oturandygyny, bir nurana gelniň aşakdan gerek-ýarak zatlary alyp berip, oňa kömek berip duranlygyny gördüler.

Şölmek* – (gazakça) – çüýşe

Agageldi ALLANAZAROW. Hekaýalar